

Mezei Balázs:

*Az újdonság anatómiája.
Vallás, fenomenológia, etika*

Szent István Társulat, Budapest, 2025

A kiemelkedően termékeny és méltán elismert szerző legújabb kötetének megjelenése jelentős esemény a hazai szellemi közéletben – és itt nem csak a „katolikus filozófusok” szűkebb köreire gondolunk. Egy Európai Ember szól hozzá – éspedig kiemelkedő szakmai felkészültséggel – a (vallás)filozófia témájához. Sőt, valójában ennél is többhöz: a most megjelent munka négy fő részből áll: *Vallásfilozófia, Vallástudomány, Fenomenológia, Etika*. A részek mindegyike egyenként három tematikusan összefüggő, bővített és aktualizált tanulmányt tartalmaz, az érdeklődő olvasó tehát összesen tizenkét, egymással szervesen összefüggő (ám olykor csak lazán összefűzött) írást tartalmazó kötetet vehet kezébe. A szakmáján belül nemzetközi elismertséggel rendelkező szerző bámulatos erudíciója a legigényesebb közönségnek sem okoz majd csalódást: az enciklopédikus olvassottság és a szakirodalom elmélyült feldolgozása szemléltetéséhez elegendő a kötet végén található közel 500 nevet tartalmazó névmutatóra és a majdnem 30 oldalas, hatnyelvű bibliográfiára utalni!

A szerző – miután számba veszi a mai vallásfilozófiai irányzatokat, egyebek között elemzi a vallástudomány módszerproblémáját, az „ima genealógiáját”, áttekinti a „fenomenológia ívét” és a *Lebenswelt*-fogalom jelentőségét, részletesebben is kitér a „rossz” klasszikus vallásfilozófiai problémájára. A tanulmányok között külön csemegének számít a Heidegger-életműkiadás legutolsó kötetének, a „Fekete füzetek”-nek értő elemzése, valamint a 2020-ban elhunyt magyar származású filozófus, Vető Miklós, a szerző kollégája és „mintegy utolsó mentor[a]” (16.) gondolkodói útjának értékelő ismertetése.

Bár a kötet főcíme – *Az újdonság anatómiája* – nem azonnal értelmezhető, és ezért elsőre talán csak a vajtfülű „céhen belüliek” figyelmét kelti fel, a türelmes olvasó számára kiderül, hogy valóban ez a mű vezérfonala: a *christicum* „örök újdonsága” – Vető Miklós szavával a „megújító újdonság” (*nouveauté novatrice*) – „mint eszme és mint realitás” számít a szerző számára „minden elvek elv[ének]” (vö. 10.). Az eredmény egyfajta eredeti értelemben vett keresztény apokaliptika, amely – a szerző saját bevallása szerint – Ferenc pápa víziójával áll összhangban, aki korunkat nem csupán a „változások korának”, hanem „korszakos változás” időszakának tekintette (ibidem).

Már a fenti utalásból is látszik, hogy a vállaltan katolikus szerző vallásfilozófiai-fenomenológiai előfeltevéseivel nagyon is összeegyeztethetőnek tartja a saját felekezeti elköteleződést: „Ha például le akarom írni a magyar nyelvet – írja –, akkor németül, franciául és angolul sok mindent elmondhatok róla történetileg, grammatikailag és szemantikailag; de ha valaki valóban meg akarja ismerni a nyelvet, el kell sajátítania. A vallással is ehhez hasonlóan állunk: az egyes szaktudományok ugyan sok érdekeset képesek közölni a vallásról, pontosabban annak egyes – történeti, társadalmi, rendszerelméleti, logikai stb. – tulajdonságairól, de a vallást a maga egészében szaktudomány nem képes megragadni” (64.). A szerző kiemelt érdeme, hogy rehabilitálja ezt a – mondjuk így: „résztvevő” – módszertani-hermeneutikai alapállást. (Ezzel egyébként Mezei előkelő társaságba kerül, hiszen ma a vezető kortárs francia fenomenológusok, például Jean-Luc Marion vagy Jean-Yves Lacoste is hasonló alapokon állnak.) A kötet további erénye, hogy folyamatos és eleven párbeszédben áll a kiemelkedő kortárs szerzőkkel és áramlatokkal (John Hick, William J. Abraham, Alvin Plantinga, William Alston, William Desmond, Richard Swin-

burne, Hans Küng, Elizabeth Anscombe és mások), továbbá, hogy saját életművét tudatosan a magyar vallásfilozófia élő hagyományába ágyazza bele (amelyet olyan személyek testesítenek meg, mint Kovács Ödön, Böhm Károly, Pauler Ákos, Brandenstein Béla, Hamvas Béla, Gondos-Grünhut László, Molnár Tamás, Bolberitz Pál, Nyíri Tamás, Turay Alfréd és Fila Béla).

Mezei gondolati útját számos hazai és külföldi publikáció szegélyezi. (Vallás)filozófiai nézeteinek kifejtéséhez immár évtizedek óta használ olyan eredeti fogalmakat, mint a „prototeológia”, a „revelációfilozófia” és a „vallásbölcselet” (ez utóbbi a vallásfilozófiától hangsúlyosan megkülönböztetett értelemben). Ebben a kötetben azonban mintha újabb lépést tenne előre az eddig megtett úton: Vető Miklós filozófiáját ugyanis egy ponton az „újdonságfilozófia” fogalmával jellemzi (58.). A kötetet olvasva pedig joggal merül fel a gyanú, hogy itt egyúttal ön-jellemzésről is szó van, hisz’ a szerző maga hangsúlyozza: „Minden valós gondolkodás [valójában egy olyan] [...] mozgásban áll fenn, aminek funkciója: a valóság megújítása” (128.).

Lehet egyetérteni vagy nem érteni egyet a szerző vallásfilozófiai koncepciójával – nyíltan teológiai referenciákkal dolgozó filozofálásával, Heideggerre emlékeztető etimológiai elemzéseivel vagy éppen esetenként szerénytelen stílusával (amelyet egyébként mintha maga a szerző is érzékelné: vö. 208.) –, egyvalamit azonban nem lehet kétségbe vonni: Mezei eredeti gondolkodó, aki a mai globális filozófiai horizonton tájékozódik. Arra a nyitott katolicizmusra pedig, amit ezen legutóbbi kötete is képvisel, manapság óriási szükség van. Hiszen – mint találón írja – „[m]a [valóban] a világvallások, a világkultúrák teljesítményét kell befogadni, mindezt az egységesülő emberiség összefüggésében érteni és értelmezni, mindvégig tekintettel az evangé-

lium örök igazságára” (20.). S ha valaki ellene vetné, hogy már ez a megfogalmazás is metafizikai alapokról árulkodik (és ennyiben nem következetesen fenomenológiai)? Nos, a (vallás)filozófia sokszínű diszciplína.

Mezei Balázs új kötete jelentős hozzájárulás a magyar filozófiai diskurzushoz: maradandó érdeme, hogy az európai szellemi közlélethez kapcsol bennünket.

Patsch Ferenc SJ

Szombath Attila:
Az élet értelmetlensége és értelme
Kairosz, Budapest, 2025

Tisztelegnem kell a Kairosz Kiadó előtt, ismét, mint megannyiszor, bizonyította értékteremtő hozzájárulását szellemi kultúránkhöz. Neki köszönhetjük e rövid monográfia megjelenését, amely figyelemreméltó gondolkodói igényességgel és érzékenységgel járja körbe azt a kérdést, amely emberi életünk során újra és újra kikerülhetetlenül tör felszínre életünk törésvonalain keresztül. A kötet méretében és terjedelmében igazodik a kiadó szokásos kiadványaihoz. Sem túl vaskos, sem túl sovány, éppen hordozható, olvasható terjedelem bő kettőszáz oldalon. Borítóján a prehistorikus barlangfestészet kedvenc témája, a vörösokkerrel festett kéz. Pontosabban kezek tömege, amelyek megdöbbentő dinamikával és kifejezőerővel törnek valahová felfelé. Nehéz eldönteni, hogy a tenyerek a barlang üres és sötét terét markolják-e céltalanul, vagy a gesztusok valóban tartanak valami felé, és kifejeznek valamiféle nehezen megragadható, de számukra becses jelentést.

A kötet szerzője két évtizede tanít filozófiát egyetemistáknak (PPKE-BTK), alkotó tevékenységét eddig leginkább a metafizika szisztematikus kifejtésének, a német transz-